

Archeologický výzkum v areálu renesančního pivovaru v Lomnici nad Popelkou

Radek Novák a Jan Prostředník

V závěru dubna letošního roku zahájilo archeologické oddělení turnovského muzea záchranný výzkum v prostoru bývalého pivovaru v Lomnici nad Popelkou. Záchranná akce zde byla vyvolána stavbou prodejny Penny Marketu. Objekt pivovaru leží v historickém jádru Lomnice nad Popelkou v bezprostředním sousedství zámku. Zde jsme v letech 2009 a 2010 prováděli záchranný archeologický výzkum v souvislosti s jeho revitalizací. Naše zjištění z tohoto výzkumu byla nadmíru zajímavá, neboť jsme objevili zdivo středověké tvrze (14. – 15. století), které je uchováno pod úrovní stávajícího terénu nejméně do hloubky 5 metrů. Tvrz měla nejspíše osmiúhelníkovou dispozici se zděnou obytnou věží uprostřed. Podle řady indicií bylo středověké panské sídlo obeháno vodním příkopem. Suterény zámku jsou renesančního a barokního stáří a nadzemní stavba pochází z 18. století.

Sousední pivovar s vinopalnou je vůbec nejstarším stojícím objektem v Lomnici nad Popelkou. Byl vystavěn „na novém místě“ v roce 1660. Ovšem historie vaření piva a pálení kořalky v Lomnici nad Popelkou má mnohem starší historii, která se váže až k počátku 15. století. Původní měšťanský pivovar se nacházel pod hrází rybníka v dnešní ulici pplk. Truhláře na parcelách domů č.p.107 až 113. Po velkém požáru města v roce 1590 postoupila městská rada várečné právo vrchnosti. Dobré pivo se v Lomnici vařilo i za třicetileté války, o čemž svědčí dopisy zasláné v roce 1633 lomnickému hejtmánovi. V roce 1660 se pivovar přestěhoval na dnešní místo nad autobusovým nádražím, které leží v prostoru zasypaného zámeckého rybníka. Vrchnostenský pivovar fungoval do roku 1908, kdy jej od pánů Rohanských koupili lomničtí hostinští, kteří jej dále provozovali pod firmou „Pivovar a sladovna hostinských v Lomnici nad Popelkou“. V roce 1948 byl pivovar znárodněn a k ukončení výroby piva došlo k 1.dubnu 1958. Později byl objekt využíván JZD, které nechalo řadu budov přestavět. Poslední „ránu do vazy“ dostal pivovar na počátku 90.let, kdy vyhořela varna a došlo k zavezení historických suterénů bývalých pivovarských budov. Stavba Penny Marketu tak paradoxně zachránila areál pivovaru takřka v poslední chvíli. Investor se totiž zavázal opravit stávající pivovarské stavby a novou prodejnu situovat do prostoru pivovarského dvora, kde pohledově tak nenaruší dispozici areálu zámku a pivovaru.

Archeologický výzkum v objektu pivovaru proběhl ve dvou etapách. Nejprve jsme zde říjnu loňského roku položili 2 zjišťovací sondy, které prokázaly přítomnost nemovitých historických objektů a terénů. Na základě tohoto zjišťovacího výzkumu jsme v měsících dubnu až červnu 2011 provedli plošný výzkum v jihozápadní části areálu. Nejstarším objektem, který byl v rámci výzkumu objeven, je zdivo pravoúhlé budovy, kterou můžeme předběžně datovat do období vrcholného středověku. Mohlo by jít o budovu, která náležela k hospodářskému zázemí tvrze. Dále jsme našli suterénní místnost, která zřejmě souvisí již s některým z objektů renesančního pivovaru. Suterén byl zahlouben cca 1 m do podlahy a měl maltovou podlahu. Nejzajímavějším nálezem se staly dvě roubené konstrukce dvoukomorových vodních nádrží. Obě konstrukce byly zahloubeny do nepropustného jílového podlahy. Ze starší nádrže se zachovala pouze část konstrukce. Jako stavební materiál bylo použité smrkové dřevo, které však doznalo značného poškození.

Mladší nádrž byla podstatně lépe zachovaná. Měla rozměry cca 6 x 3 m a byla sroubena z mohutných jedlových trámů o tloušťkách 15 až 22 cm. Uprostřed konstrukce se nacházela příčka s česly na zachycení hrubých nečistot. Nalezli jsme také dřevěné potrubí, které z nádrže odvádělo vodu mimo objekt pivovaru do zámeckého rybníka. Potrubí bylo stejně jako nádrž vyrobeno z jedlových trámů. Tato nálezová situace je dokonce zachycena i na mapě stabilního katastru z roku 1842, kde je zakreslena umělá vodní strouha přivádějící od

severu k pivovaru vodu, která dále zaústíje do zámeckého rybníka. Podle dendrochronologického datování pocházejí obě konstrukce z druhé poloviny až závěru 18. století.

Dobrou zprávou je, že se podaří mladší roubenou konstrukci nádrže zachránit.

Na podzim letošního roku bude instalována v expozici Pivovarského muzea v Kostelci nad Černými Lesy.

Archeologický výzkum tak nejenom zpřesnil některá data pro období středověku a raného novověku, ale přinesl i zcela nová zjištění pro dobu z pohledu archeologa *nedávno minulou*...

Lomnice nad Popelkou – stavba Penny Marketu 2011. Pivovarské nádrže ze závěru 18. století.